

František Bártík

TÁBOR VOJNA

ve světle vzpomínek
bývalých vězňů

Vyšehrad

© František Bártík, 2008

ISBN 978-80-7021-938-6

Obsah

Úvod	13
------------	----

Tábor Vojna

ZAJATECKÝ TÁBOR	19
Pracovní podmínky	20
Zdraví	22
Strava	23

TÁBOR NUCENÉ PRÁCE	25
Pracovní podmínky	29
Ostraha	29
Útěky	30
Rušení	39

VOJNA JAKO NPT – U	39
Periodizace NPT	41
První období (1949–1951)	41
Druhé období (1951–1954)	45
Třetí období (1954–1961)	56
Stávka na Vojně	60
Vybrané pokusy o útěk	71

Bunkr

Bunkr	79
Kdo byl Jaroslav D.	81
Výstavba bunkru	85
Vzpomínky na pobyt v bunkru	87

Novodobá historie	98
A co říkají odborné posudky?	104

Vzpomínky bývalých vězňů tábora Vojna

Vladislav Vlasák	111
Lumír Solivar	112
Josef Wiedermann	113
Václav Petrák	114
Antonín Axamit	118
Josef Vácha	125
František Kozel	133
Ladislav Vavrouch	135

Závěr	175
Ediční poznámka	181
Poděkování	182
Vybraná literatura, studie	183
Osobní údaje o autorovi	186

*...žádná překážka nebyla tak velká,
aby nebyla překonána nutností uranové těžby.*

(Tomíček, R.: Těžba uranu v Horním Slavkově,
Sokolov 2001, s. 201.)

ÚVOD

Níže předkládaná práce přináší svědectví o neslavné kapitole těžby uranové rudy na území České republiky, a to o nasazení nesvobodných pracovních sil. Kniha je rozdělena na tři části. První z nich se věnuje jednotlivým obdobím tábora Vojna – od éry zajateckého tábora pro německé válečné zajatce přes tábor nucené práce a nakonec je pojednáno o nápravně pracovním táboře s periodickým členěním jeho vývoje. Vzhledem k rozsahu knihy se nejedná o komplexní zachycení historie tábora, ale o vybrané kapitoly z jeho existence. S ohledem na cílového čtenáře jsou vybrány zajímavé případy, jako jsou pokusy o útěk apod. Další část knihy se věnuje kauze BUNKR od jejího vzniku přes polistopadové řešení případu až po jeho definitivní tečku. Tato část přináší cenná svědectví o době nejtěžších represí na táboře Vojna a zároveň dokumentuje „polistopadové“ vyrovnání se s minulostí. Třetí část zachycuje historii tábora Vojna na Příbramsku zejména ve světle vzpomínek pamětníků. Jsme si vědomi jistě nevyváženosti, která je dána problémem objektivnosti podaných svědectví s odstupem několika desetiletí.

Během druhé světové války se začaly velmi zřetelně rýsovat linie konfliktu mezi Sovětským svazem a západními spojenci, který je znám pod označením studená válka. V březnu 1945 byl proveden těžký spojenecký bombový útok na Oranienburg poblíž Berlína. Cílem útoku byl závod na zpracování uranu Auergesellschaft a zásoby uranu tamějšího kuratoria. Když do městečka vpochodovala Rudá armáda, poznala, že útok nebyl ani tak určen Němcům, ale Sovětům, aby do jejich rukou nepadly německé uranové zásoby a technologie s dokumentací. Sovětský atomový projekt začal až v roce 1943 a do této doby o mnoho nepostoupil, což v neposlední řadě souviselo se Stalinovou skepsí vůči této nové technologii.

Po svržení bomb na Hirošimu a Nagasaki v srpnu 1945 se Sovětský svaz cítil ohrožen v pozici vítěze války, neboť nevlastnil „absolutní zbraň“. Výrobě atomové zbraně podřídil SSSR veškeré úsilí (koncem roku 1948 disponoval tisíci tunami uranu, což bylo v této době odpovídající množství

pro výrobu atomové zbraně; první sovětská atomová bomba vybuchla u Semipalatinska dne 29. 8. 1949). „Absolutní zbraň“ v amerických rukou donutila Stalina, aby přehodnotil nejen zahraniční, ale i vnitřní politiku. Ze strany SSSR byla vyvíjena maximální snaha dostihnout vojensky USA a poté je i předstihnout. Stalin v první fázi závodu ve zbrojení neměl žádný jiný zdroj uranu než jáchymovský uran, což velmi podstatně ovlivnilo sovětský atomový projekt. V Jáchymově se nacházelo jediné otevřené uranové ložisko v utvářející se sféře sovětského mocenského vlivu. V přehodnocení sovětské politiky si i Československo našlo své místo. Dne 23. 11. 1945 byla podepsána Dohoda mezi vládou Svazu sovětských socialistických republik a vládou Československé republiky o rozšíření těžby rud a koncentrátů v Československu, obsahujících radium a jiné radioaktivní prvky, jakož i o jejich dodávkách do Svazu sovětských socialistických republik. Tuto dohodu podepsal ministr zahraničního obchodu (národní socialista) Hubert Ripka a za SSSR náměstek ministra zahraničního obchodu Ivan Bakulin. Hodnocení této dohody je dosti problematické a ještě dnes záměrně zkreslované. *Byla to smlouva pro ČSR tak výhodná, že by se v dějinách mezistátních dohod sotva našla obdobná.* Co to prakticky znamenalo? Geologický průzkum v ČSR do roku 1960 ze 100 % plně hradil SSSR, do roku 1980 z 50 %. Do roku 1959 hradil SSSR veškeré výlohy na náš uran, a to včetně investičních nákladů, nákladů na občanskou vybavenost, byty, závodní stravování a dalších nevýrobních výdajů. K tomu ČSR ještě dostávala nejprve 15 % a později 10 % zisku. SSSR nám poskytl bezúročnou půjčku na dobu patnáct let, kterou jsme spláceli uranovou rudou. Otázkou zůstává určení její ceny. Další názor na podepsanou smlouvu byl takový, že *udělala z ČSR banánovou republiku, protože po celou dobu, až do roku 1990 se v podstatě za nevýhodných podmínek odvážel – neřeknu prodával – odvážel veškerý uran do SSSR...* Fakticky smlouva znamenala, že již před únorem 1948 bylo znárodněno jakékoliv podnikání v tomto odvětví. ČSR se dobrovolně vzdala možnosti volně disponovat s částí svého nerostného bohatství ve prospěch SSSR; dohoda se týkala i nalezišť do této doby neobjevených. Jelikož v této době je „uran“ tabu, nejsou o této dohodě dokonce informováni ani všichni členové vlády. (K velmi kuriózní situaci došlo dne 17. 1. 1946 na první schůzi pléna OSN v Londýně. Československou stranu na této schůzi zastupoval Jan Masaryk. V klíčové části projevu prohlásil, že věda by měla být v rámci OSN chráněna proti zneužití a zbrojní průmysl včetně nejnovějších vynálezů by měl být pod kontrolou OSN. *Mluvím s určitou znalostí tohoto předmětu, protože naše doly na radium v Jáchymově byly mezi prvními, které sloužily lidstvu dodávkami radia pro léčebné účely ... A mohu zde, v naprosté pokoře, ale s hlubokým přesvědčením vyslovit naději, o které vím, že vy*

všichni sdílíte, že ani jedna částice uranu vyrobená v Československu nebude nikdy použita pro hromadné ničení a zkázu. (potlesk) My v Československu chceme, aby náš uran byl použit naprosto naopak – aby stavěl, chránil a učinil naše životy bezpečnější a výkonnější. K tomuto účelu chceme věnovat naše doly na radium. Prosím, abyste nám pomohli. Jeho návrhem na mezinárodní inspekci uranových dolů byli nejen Fierlinger a Gottwald, ale i Stránský a Šrámek zděšeni. Fierlinger obratem Masarykovi sdělil, že předsednictvo vlády se obává velmi nepříjemných politických důsledků, neboť je nepřijatelné, abychom se nechali zavléci do podobných diskuzí, v nichž si musíme ukládat rezervu s ohledem na svoje závazky vůči SSSR, které mají zůstat tajnými. Masaryk nabídl svoji rezignaci na funkci vedoucího delegace i na ministra zahraničních věcí – vedení delegace bylo předáno Ripkovi.)

Již od počátku roku 1946 se stal osud uranového průmyslu pro západní svět hlavním signálem o směru československé zahraniční politiky. K 1. 1. 1946 byl v souladu se zněním smlouvy založen národní podnik Jáchymovské doly v Jáchymově. Ředitelem podniku se stává lidovec ing. Bohuslav Hegner. Tento muž se stal obětí vykonstruovaného procesu. Celá akce se jmenovala BUDOVÁNÍ a zahájili ji společně operativci útvaru SNB Jeřáb a příslušníci III. sektoru velitelství StB (1. oddělení, referát uran). Při následném vyšetřování se příslušníci StB ve věznicí StB v Jáchymově dopouštěli na vyslýchaných fyzického násilí. Bývalý vedoucí vyšetřovací skupiny příslušníků III. sektoru velitelství StB Bohuslav Lejsek uvedl v roce 1963 před zvláštní komisí MV: *Viděl jsem mnohé předměty jako rákosky, hadice a myslím pendreky a důtky, o kterých se soudruzi vyjadřovali jako o pravdomluvech.* Např. ing. Stanislav Chmela byl po výsleších (byly mu vyraženy všechny zuby horní čelisti, vyhrožováno fyzickou likvidací a zatčením jeho manželky) donucen k doznání. Byl odsouzen k trestu smrti, který mu byl později změněn v doživotí, ostatní členové skupiny dopadli podobně nebo jen o něco lépe. V roce 1954 byla provedena revize procesu a členové skupiny byli omilostněni prezidentem republiky. Akce BUDOVÁNÍ byla jednou z odnoží tzv. protistátního spikleneckého centra Rudolfa Slánského. V této souvislosti je třeba uvést, že ing. Bohuslav Hegner, na rozdíl od ostatních členů skupiny, byl propuštěn až v květnu 1960 ve svých osmašedesáti letech.

Uranový průmysl byl téměř dvacet let řízen československo-sovětskou správou. Provoz dolů byl utajován jak před veřejností, tak i před vládou a členy komunistického vedení až do roku 1955 (Klement Gottwald si vyhradil, aby jáchymovská komise jednala pouze s ním). Až do roku 1955 bylo řízení těžby na všech stupních výhradně v rukou sovětských poradců. Mezi československou a sovětskou správou Jáchymovských dolů vznikaly

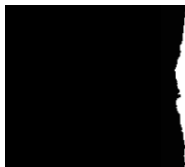
ZAB. čís. 433	Utv.	Společný nář. - zprav. Ústřední spis. složka	Na účtu Spolek
	řiz.	NPT Č. 1 Oprava	Titul, příjmení, číslo
Souvisejí tímto spisem č. 12 Datum a místo vzniku - ústřední spis. složka / 12 v led. 1951			
OSOBNÍ SPIS			A-1/160
Příjmení Hegner		Rodné jméno Datum narození bošický ing. Místo narození Československo	Povolání Datum posledního vyšetření kapit. Ostatní údaje žádné
Místo narození 1952	Kde Fizeň	Datum ditto	
1. od 22.10.1949 do 19.7.1951 led. 1. j. z. B. n. 276, led. min.			
Vazba 1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____			
Odsouzení a rozsudkem (súpis - R) 1. Státní soud - Praha z 24. 3. 1951 č. j. Ta I/I 122/50 2. _____ 3. _____ 4. _____			
K trestu 1. <i>21 měsíců doživotí</i> 2. <i>10 měsíců doživotí</i> 3. _____ 4. _____			
Pro trestný čin 1. § 3/1, § 6 odst. 1 z.č. 88/23 Sb. a § 3/1 z.č. 163/46 Sb. 2. _____ 3. _____ 4. _____			
Náshup trestu 19.7.1951			
Počátek trestu 1. 22.10.1949			
Přerušení trestu			
Konec trestu 1. <i>úspěšně 22. 11. 1974</i> 2. _____ 3. _____ 4. _____			
Děti narození			
Propuštění na svobodu dne a hod. <i>10. 5. 1960</i>		Město propuštění: <i>Bratislava</i>	
Povolání vyšetření (před zatčením): <i>Bratislava, Slovanská cesta</i>		53-	
Ústřední po propuštění: <i>Bratislava, Slovanská 357</i>			

Bohuslav Hegner, osobní spis vězně. (NA, SSNV)

zejména v prvních letech různé spory, ze kterých vyllynuly dva důsledky – členové československé komise se nepodíleli na řízení podniku; sovětští členové komise zaváděli různé zvyklosti, které byly v rozporu s naším právním řádem. V jáchymovském revíru se od roku 1946 rozvíjely a uplatňovaly metody charakteristické pro sovětskou totalitní moc – nasazení velkého objemu prací, nadřazení plánu skutečné efektivnosti a výsledkům prací, náhrada nedostatečné mechanizace velkým počtem manuálních pracovníků s primitivním nástrojovým vybavením, uplatnění nucených prací, malý ohled na bezpečnostní a zdravotní podmínky... O výsledku hovoří vysoké náklady na těžbu, zbytečně vynaložené investice, zmařené životy a zdraví lidí...

Rozsah a tempo uranového průmyslu překračovaly možnosti československého hospodářství a rozvíjely se na úkor jiných ekonomických úseků. Jáchymovské doly potřebovaly pracovní síly, které by se podílely na těžbě uranové rudy pro SSSR. Nedostatek pracovníků byl kritický, neboť se otvírala stále nová kutiska, ve kterých ale neměl kdo pracovat. Kromě kmenových (civilních) zaměstnanců Jáchymovských dolů, n. p., se na produkci uranové rudy podílely i nesvobodné pracovní síly v podobě německých válečných zajatců, chovanců TNP a odsouzených ve výkonu trestu.

Z bývalých táborů zřízených při uranových dolech je dnes zachován již jen jediný – tábor Vojna nacházející se poblíž Příbrami. Tábor je unikátní tím, že se v jeho areálu dochovaly některé původní stavby, a mimo jiné také tím, že prošel všemi etapami zneužívání nesvobodných pracovních sil k produkci uranu po roce 1945.

TÁBOR VOJNA

ZAJATECKÝ TÁBOR

Počátky nedobrovolné práce nesvobodných sil v podobě německých válečných zajatců v rámci uranového průmyslu představovaly dva dřevěné baráky obehnané ostnatým drátem u dolů Bratrství a Rovnost na Jáchymovsku. Do nich byla na konci zimy 1946 umístěna první stovka německých válečných zajatců. Na Rovnosti, kde se skupina osmdesáti zajatců brzy rozrostla na 250 osob, byl vybudován za jejich pomoci tábor skládající se z dřevěných baráků. Zajatecký tábor Bratrství byl dokončený 31. 7. 1947 – podle funkce, kterou plnil v soustavě zajateckých táborů, byl nazván Centrální (Ústřední). Na jaře a v létě 1947 byly vystavěny další tábory u šachet Svornost a Eliáš na Jáchymovsku a Prokop na Slavkovsku.

Kromě jáchymovské oblasti ve výše uvedeném období působily nesvobodné pracovní síly ve slavkovském a v příbramském prostoru. Hlavní pracovní silou na výstavbě tábora Vojna na Příbramsku byli němečtí váleční zajatci; ti sem byli dovezeni po roce 1947 jako stavební skupina. V rámci tábora Vojna existoval trestný tábor (viz níže). V letech 1946–1949 se v lokalitách těžby uranové rudy nacházelo celkem devět zajateckých táborů (ke zmíněným sedmi ještě patří Mariánská a Vršek na Jáchymovsku).

V září 1947 bylo nasazeno k těžbě uranové rudy kolem dvou tisíc zajatců – do této doby bylo vypraveno celkem pět transportních vlaků ze zajateckých táborů ležících v ivanovské, brjanské a jaroslavské oblasti. (V dnešní době velmi ztěžka prověřitelný pramen uvádí: *V období mezi lednem 1947 a červnem 1948 byli v pěti nebo šesti velkých transportech přivezeni němečtí váleční zajatci z táborů, kteří se nacházeli v SSSR, případně na území pod sovětskou správou ve východním Německu – „Štětín-Kreckow“, ze sovětských správ táborů v Minsku a Lvově, ze skupiny táborů Ivanovo zhruba 250 km severně od Moskvy, Brjansku, jemuž podléhaly také zajatecké tábory na Volze, a z tábora z Rigy.*)

Vnitřní správa a režim v zajateckých táborech byly sovětskou záležitostí, střežení spadalo do kompetence československých orgánů a zajišťované

bylo po odchodu strážního oddílu Rudé armády, nejspoději však od léta 1946, zvláštním útvarem SNB a závodní stráží JD.

Podle svědectví bývalých válečných zajatců byla ostraha velmi přísná, tábory byly obehnány čtyřmi zónami z ostatných drátů a nasazení byli agresivní psi. Od prosince 1948 až do června 1949 uprchlo asi dvě stě zajatců, z nichž se podařilo dopadnout asi třicet mužů, zčásti ve východní zóně Německa tamní lidovou policií.

Další opatření proti pokusům o útěk spočívala v tom, že v rámci prevence byli např. do trestného tábora dopravováni již i jen tzv. podezřelí z útěku. Trestný tábor v Příbrami existoval od podzimu 1948, bylo v něm uvězněno za útesy, antisovětská vystoupení a porušení režimu sto třicet sedm zajatců. Odesláni zpět do tábora v SSSR – nejtěžší trest, postihl zhruba 70–80 mužů, a to za období před podzimem 1948; poté už přišli všichni do trestného tábora Příbram.

Pracovní podmínky

V důsledku Sověty prováděného bezohledného rabování při těžbě byla pomínuta i ta nejprimitivnější bezpečnostní pravidla, takže němečtí váleční zajatci svou práci mohli provádět často jen vleže nebo při sehnutém držení těla. Velmi často docházelo k sesutí stropu. Také větrací systém byl na mnohých šachtách sotva vybudován a jako důsledek nedostatečného větrání se u mnohých začaly projevovat dýchací potíže. Zajatci, kteří měsíce pracovali u drtičky rudy a byli velkou měrou vystaveni suchému rudnému a kamennému prachu, si stěžovali na dušnost a bolesti na plicích. Sami zajatci o svém pracovním nasazení vypovídají:

22. 9. 1947 jsem začal pracovat na šachtě Seify vzdálené 12 km od Jáchymova. Byli jsme nasazení jako pomocní dělníci u českých havířů k odvozu materiálu ve štolách až k těžní jámě. Řemeslníci jako zámečníci, tesaři, elektrikáři atd. jim tam byli velmi užiteční a byli také velmi využíváni. My jsme byli využíváni především k dobývání a odvozu uranové rudy ... já jsem pracoval ... jako pracovník odvozu materiálu na šachtě. Norma byla pro 2 lidi: nakládka na důlní vozíky, potom odvoz z místa až k těžní jámě 150–200 m, 16–18 důlních vozíků každý den po 0,5 m³. Na Svornosti byla norma pro 2 lidi: odvoz z místa k těžní jámě 650–700 m, 5 vozíků po 0,6 m³, když se toho stihlo víc, byli Rusové raději. Na šachtě Breitenbach byly z německých zajatců stavěny vrtací brigády: 1 vrtač, 1 pomocný vrtač, 3 pracovníci na odvoz, mezi kterými jsem byl také já. Norma byla během 3 směn vyvrtat 3 m štol, odstřely a odvoz materiálu. Pokud se udělalo víc než 3 m, byly přídavky ke stravování.

Moje práce v hlubině spočívala v odvozu materiálu a při (!) pomocných výkonech ostatním kamarádům při vrtání. Pracovní norma: ve štole 1,8 až 2 m vysoké a asi 1,5 m široké museli 4 muži vyvrtat 9–10 děr hlubokých 1,2 m a dopravit materiál asi 300–400 m až k výstahu.

Nejprve jsem byl nasazen jako odklízeč, potom jako zámečník u ventilace. Pracovní doba byla 8 hodin vždy ve 3 směnách. Normy byly velice vysoké a z větší části nemohly být splněny. Naše norma byla ruským instruktorem zvýšena oproti normě civilních pracovníků. Zacházení bylo zčásti velmi brutální, neboť po 8 hodinách práce na šachtě přišly vždy ještě 2 hod. dodatečných prací přes den v táboře.

V pozdějších letech (1948 a 1949) se ze zpráv dá dovodit, že normy musely být zvýšeny, neboť se najednou mluvilo o velmi vysokých normách, které nebyly splnitelné, za což pak následovaly citelné tresty:

V šachtě 8 hod. služby, mimoto 2–4 hod. pracovní služby v samotném táboře. Norma se liší vždy podle vzdálenosti štoly od těžební jámy. V posledních měsících (jde o rok 1949 – pozn. autora) byla požadována velmi vysoká norma obnášející 45–60 m měsíčně; v každé štole pracovali 2 muži, tedy celkem 6 mužů ve 3 směnách.

Vysoká norma: na úseku dlouhém 300 m musel 1 muž zvládnout denně 5,5 vozíku o obsahu 0,75 m³ na 1 vozík. Na každé šachtě byl vedoucí pracovní směny, vesměs Němec, který pracovní výkon zaokrouhlil nahoru, jinak ho nebylo možno splnit.

Pro ostatní kamarády to bylo podstatně těžší, protože ti měli tvrdou normu. Odklízeč (nakládač) musel odklidit 5–6 vagonů horniny, každý vagon o hmotnosti asi 20 metráků. Pokud tuto normu nemohl splnit, byl potrestán.

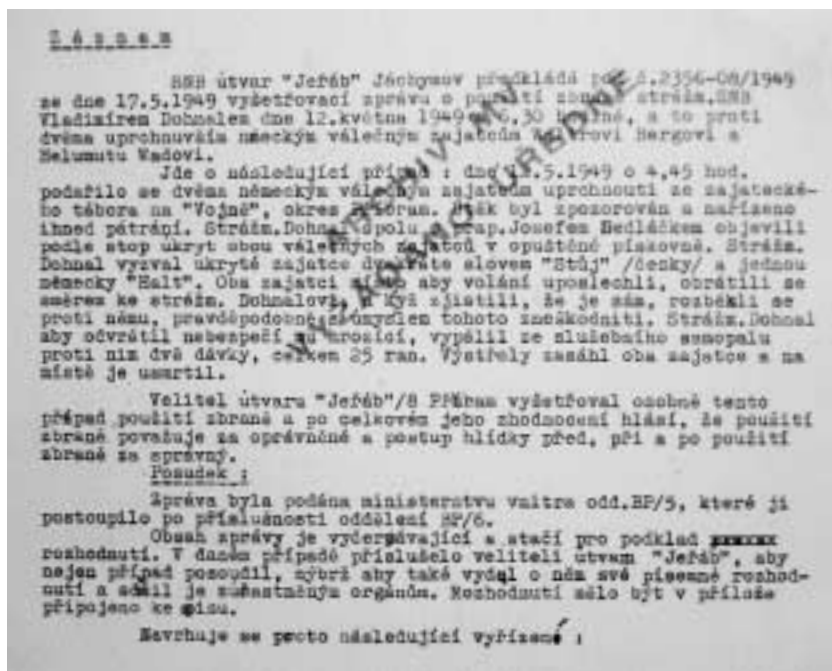
Byl jsem na dole zaměstnán jako odklízeč a poté jako důlní zámečník. Pracovní norma byla nasazena velmi vysoko. Často jsme se od začátku do konce směny koupali v potu, a ještě jsme svou normu nesplnili. Když někdy pracoviště nebylo čisté, mohla následovat další šichta (bez jakéhokoliv odpočinku – pozn. autora), nakonec nás ještě zavřeli (do korekce – pozn. autora).

Zdraví

Organismus byl podle táborového lékaře Girscheka poškozen zhoubným zářením třemi cestami: z vnějšku v důsledku práce s radioaktivním materiálem, z vnitřku vdechováním zejména radonu a pitím radioaktivní vody a v poslední řadě v podobě zhoubného vnitřního mikrozáření radioaktivního prachu usazeného v plicích.

Sami zajatci o zdravotních potížích říkají:

Dala se např. brzy po zahájení směny zmínit nastupující únava a vysílení. To bylo ještě zesilováno pocitem ospalosti při zpracovávání čistého smolince. V takovém případě stoupaly i bolesti hlavy a zvláště tlak na srdci. Když bylo třeba roztloukat speciální rudu, a my jsme přitom museli mnoho hodin na smolinci doslova sedět, nastupovaly i bolesti v oblasti genitálií. Dalším projevem byla vzrůstající vznětlivost (popudlivost) a nechuť k jídlu. Obtíže stejného druhu se však neobjevovaly jenom u pracovníků při těžbě, ale také u zajatců, kteří měli na starosti dopravu rudy na povrchu: Již v prvních dnech stoupala moje ochablost často až k úplné vetchosti,

Zpráva o usmrcení válečných zajatců, 1949. (ABS, A 2/1, inv. j. 1813)

přes šžíravé pocity hladu nastoupilo nechutenství, které během práce v mracích prachu ve věži vzrůstalo až k nepřekonatelnému odporu vůči jakémukoliv přijetí potravy. Když se pak člověk přinutil k jídlu, aby alespoň minimálně udržel sílu, vždy nastoupily průjmy. Bolesti a poruchy ledvin jsem měl často.

Odhaduje se, že v letech 1947 až 1950 bylo zaznamenáno dvacet až třicet úmrtí v řadách válečných zajatců, mezi nimiž byla nejméně tři zastřelení při pokusu o útek. Zemřelí byli pochováváni v rakvích do jednotlivých hrobů na hřbitovech příslušných místu úmrtí, příbuzní byli uvědomováni veliteli táborů. Co se zastřelených na útěku týče, víme s naprostou jistotou, že z tábora Vojna při pokusu o útek byli zastřeleni dva němečtí váleční zajatci – Waltr Berg a Helmut Wad. Oba dva usmrtil dne 12. 5. 1949 při pronásledování u obce Vrančice strážmistr Vladimír Dohnal, zástupce velitele útvaru SNB Jeřáb/8 Příbram, dvěma dávkami ze služebního samopalu (vzor 41). Celkem se jednalo o dvacet pět ran. Před samotnou střelbou zavolal na prchající dvakrát stůj a jedenkrát německy halt. Pronásledování se ještě zúčastnil praporčík Josef Sedláček jako psovod – *po použití zbraně padli oba dva zajatci na zem. Strážmistr Dohnal vyčkal ještě několik okamžiků s připraveným samopalem, aby se přesvědčil, nepoužili-li zajatci lsti a zda se nechtějí tímto způsobem přiblížiti k němu. Po příchodu praporčíka Sedláčka přiblížili se oba k ležícím zajatcům a zjistili, že jsou zasaženi do horní části těla a nejeví známky života. V důsledku toho, že puls u obou byl neznatelný, byli ponecháni na místě až do příchodu soudní komise ONV v Příbrami ... Použití zbraně strážmistrem Dohnalem považuji za odůvodněné podle § 10 litery a, b, c zákona o národní bezpečnosti. Oba zajatci uprchli z trestaneckého zajateckého tábora a snažili se co nejrychlejším způsobem dosáhnouti státních hranic a tyto překročiti. Tyto považuji za nebezpečné zločince, protože byli zaměstnáni v podniku pro obranu státu důležitém a mohli z tohoto odnáseti vzorky rudy neb plánky, aby je předali nepřátelské cizí moci...*

Strava

Od 1. 8. 1946 byly zajatcům vypláceny 2 Kčs denně za jejich práci, tato odměna byla v závislosti na čase měněna. Pro svůj výkon měli stanovenou pevnou pracovní normu, za její překročení byly vypláceny prémie, naopak při nesplnění byli zajatci postihováni, nejčastěji zkrácením přídělu jídla či prodloužením osmihodinové pracovní doby o dalších osm hodin. Pro zajímavost lze uvést, že litr piva stál 6 Kčs a cigareta 1 Kčs, z čehož je vidět nepatrnost kupní síly této mzdy.

Normy potravin pro zajatce (na 1 osobu) ze dne 31. července 1947

	Při vyplnění prac. normy a zhodnocení práce					
	do 100 % a zhodn. práce nevyplněna		od 100–110 % práce vykon. uspokojivě		od 110 % výše zhodn. prací: práce vykonána dobře	
	Na 1 den	na měsíc	1 den	měsíc	1 den	měsíc
Chléb g	430	12 900	540	16 200	600	18 000
Bílá mouka g	–	–	–	–	40	1200
Maso – výrobky g	58	1750	100	3000	116	3500
Margarin – tuky g	13	380	16	500	25	760
Vepřové sádlo g	13	390	16	500	26	780
Mléko l	0,15	4,5	0,3	9,0	0,5	15
Cukr g	15	450	30	900	50	1500
Marmeláda g	–	–	–	–	5	150
Cigarety:						
a) v podzemí ks	–	–	5	150	8	240
b) na povrchu ks	–	–	3	90	5	150

Poznámka: Ostatní potraviny se vydávají v nezávislosti od vyplnění pracovních norem a zhodnocení prací.

Dne 8. 2. 1948 byla vypracována podrobná zpráva, která byla věnována výživě zajatců a v níž se nachází „neuvěřitelná“ informace, že *jsou zajatci živeni dostatečně, o tom svědčí nejlépe jejich vzhled. Zajatci, kteří přišli do našich táborů až v II. polovině m. r., byli těžce podvyživeni a zesláblí. Je pravda, že se nám dosud nepodařilo u všech toto tělesné zchátrání plně napravit, ale rozhodně ve všech případech bylo docíleno velkého pokroku. – Máme zjištěn přírůstek (!) na váze u jednoho zajatce za 6 týdnů pobytu v našem táboře o 18 kg.*

Celkem se na produkci československého uranu pro Sovětský svaz podílelo v blíže neupřesněné době přes čtyři tisíce německých válečných zajatců. Ve třetí čtvrtině roku 1947 tvořili němečtí zajatci minimálně 2/3 dělníků jáchymovských dolů. Oficiálně se nacházeli v SSSR, ale jejich rodiny dostávaly dopisy z ČSR, a ty zahrnovaly čs. vládu žádostmi o propuštění. Německé válečné zajatce bylo v tomto případě třeba posuzovat jako zajatce Sovětského svazu, jen s tím, že se nacházeli pod československou ostrahou. Mezinárodní červený kříž sbíral důkazy a žádal vysvětlení... Československé orgány až do května 1949 bezvýsledně žádaly SSSR o ukončení této neudržitelné situace. Repatriace německých

válečných zajatců měla být podle dohody ukončena v prosinci 1949 odjezdem posledních 345 z nich. Plán repatriace počítal s využitím akce VISMUT – jednalo se o předčasné propuštění německých válečných zajatců od jara 1948, pokud by se zavázali pracovat pro společnost Vismut Werke v sovětské okupační zóně v Německu. Byla zde ale pohružka, že kdo se nepřihlásí, bude vrácen do SSSR. Do 11. 10. 1948 bylo do sovětské zóny odesláno 1502 osob a dalších 1168 bylo pro akci VISMUT získáno. Kromě této akce do konce roku 1949 propustila sovětská správa na svobodu 329 zajatců, kteří se zavázali jako smluvní zaměstnanci odpracovat v jáchymovských dolech rok až dva; poté jim mělo být umožněno vystěhování do Německa. (V době od 8. 7. 1950 do 24. 5. 1951 bylo v jedenácti transportech vystěhováno 133 smluvních zaměstnanců i s rodinnými příslušníky; ovšem bez ohledu na to, kam chtěli, byli odtransportováni do NDR.) Podle zprávy rozhlasové stanice ADN ze dne 14. 12. 1948 odjel poslední transport s německými válečnými zajatci a v ČSR zůstali jen odsouzení váleční zločinci, což nekorespondovalo se skutečností jáchymovských táborů. Přes veškeré zklidňování situace došlo 31. 12. 1949 k zahájení hladovky zajatců. Krátce nato byli opravdu zbylí němečtí váleční zajatci repatriováni. Poslední z nich odešli 28. 1. 1950 z Ústředního tábora a 4. 2. 1950 byl tábor obsazen vězni, což byla definitivní tečka za nasazením německých válečných zajatců v uranovém průmyslu na území dnešní České republiky.

TÁBOR NUCENÉ PRÁCE (TNP)

TNP byly zřízeny na základě zákona č. 247/48 Sb., o táborech nucené práce, který byl schválen 25. 10. 1948. Podle střízlivých odhadů lze konstatovat, že TNP prošlo na dvacet tisíc občanů. TNP na území Československa existovaly v letech 1948–1954, budovaly se v místech s nedostatkem pracovní síly (doly, hutě, železárny, stavební závody, státní statky apod.). Při uranových dolech existovaly v letech 1949–1951.

Rozdělení táborů (stav k 29. 7. 1949)

a) podle tělesné zdatnosti

- těžké: doly, hutě
- normální: stavební podniky, vápenky, cementárny, lomy, cihelny
- lehké: zemědělské podniky, dílenská práce v TNP
- pomocné: udržovací práce v TNP

b) podle sociálního původu a stupně provinění

- TNP s politickými delikventy a zřejmými nepřáteli zřízení (TNP)

- zřizovat bez ohledu na pracovní příležitosti a rentabilitu s vysokým stupněm ostražitosti – plánuje se Brno, Hodonín, Pardubice)
- TNP pro ostatní provinilce – šmelináře, porušovatele pracovní morálky – s nižším stupněm ostražitosti
 - TNP pro mladistvé provinilce (18–25 let)
 - TNP pro ženy – odděleně mladistvé, prostitutky aj.

Do TNP mohl být zařazen člověk mezi 18. a 60. rokem života až na výjimky bez řádného soudu na dobu tří měsíců až dvou let z rozhodnutí funkcionářů NV, členů KSČ a KSS, kteří si tak vyrovnávali účty nejen se svými politickými odpůrci. O zařazení do TNP většinou rozhodovaly tříčlenné komise, jejich členy a náhradníky jmenoval NKV. Tyto komise zrušily svoji činnost k 31. 7. 1950, kdy došlo ke zrušení zákona č. 247/48 Sb., nicméně další legalizaci TNP upravil zákon č. 88/50 Sb. (trestní zákon správní) a zákon č. 86/50 Sb. (trestní zákon).

K tomu, aby byl občan přikázán od TNP, nemusel spáchat žádný trestný čin. Stačilo pouhé podezření, že čin může spáchat, a byl preventivně do TNP poslán. Některé z důvodů, pro které byly přidělovány první osoby do TNP, jak je uvádí pomocný materiál pro krajské trojky: *stýká se s cizinou, jeho sestra je rakouskou státní příslušnicí, nemá kladný poměr ke zřízení, poslouchá cizí rozhlas, nesouhlasil se znárodněním, šířil nepravdivé zprávy, majitel přepychové vily, majitel domu, stýká se s reakcionáři, hazardní hráč, vyhýbá se práci, manželka byla proti znárodnění...*

Význam TNP spočíval především v izolaci nepřátel tehdejšího zřízení; ti se měli v TNP převychovat prací, za kterou měli dostávat řádnou mzdu, a politickými školeními na platné spoluobčany budující komunistickou společnost. Jak o chovance, tak i o rodinné příslušníky mělo být postaráno tak, aby nestrádali.

Od 1. 10. 1949 byly zřízeny při uranových dolech tyto TNP: Jáchymov – Vršek, Příbram – Vojna, Jáchymov – Nikolaj, Jáchymov – Plavno a Příbram – Brod.

TNP Jáchymov – Vršek byl založen 3. 10. 1949, v říjnu 1949 do něj bylo přikázáno 238 osob. Další „uranový“ TNP byl situován na Příbramsko, jednalo se o TNP Příbram – Vojna, ten fakticky vznikl k 22. 11. 1949. V jáchymovské oblasti byly v roce 1950 zřízeny další dva TNP – 1. 9. TNP Jáchymov – Nikolaj a 15. 9. TNP Jáchymov – Plavno. Ke 30. 9. 1950 bylo ve čtyřech TNP v Jáchymově a Příbrami 1741 chovanců. Celkový počet přikázaných ve všech TNP činil 5135. Dalším „uranovým“ TNP byl tábor Příbram – Brod, který vznikl dne 1. 7. 1950 osamostatněním pobočky, která patřila pod TNP Příbram – Vojna. K 31. 12. 1950 bylo v pěti TNP

v Jáchymově a Příbrami 1522 chovanců. Celkový počet ve všech TNP činil 3522 osob.

Podle původní dohody mezi ministerstvem vnitra a ředitelstvím JD z roku 1949 byla mzda chovanců vyplácena Správě TNP ve stejné výši jako civilním zaměstnancům JD; dále bylo dohodnuto, že ubytovací prostory 3–4 metry čtvereční na osobu budou JD pronajímat ministerstvu vnitra za 2 Kčs na osobu a den.

V roce 1950 šlo o tyto výdělky:

TNP Příbram – Vojna: 194 chovanců – průměrný výdělek 4500 Kčs, nejvyšší 20 300 Kčs

TNP Jáchymov – Nikolaj: 351 chovanců – průměrný výdělek 3247 Kčs, nejvyšší 10 204 Kčs

TNP Jáchymov – Plavno: 114 chovanců – průměrný výdělek 3450 Kčs, nejvyšší 9361 Kčs

TNP Jáchymov – Vršek: průměrný výdělek 4295 Kčs, nejvyšší 12 233 Kčs

TNP Příbram – Brod: výdělky z tohoto tábora nejsou známy, nicméně byly s největší pravděpodobností ze všech TNP nejvyšší. Mimo jiné byly totiž platové podmínky uvedeny v žádosti o osamostatnění pobočky Brod od TNP Příbram – Vojna.

Je pochopitelné, že chovanci tak velké částky nedostávali. JD je převáděly Správě TNP, a ta je přerozdělila (většinu si ponechala za ubytování, stravu, ostrahu apod., část byla poslána rodině, část dostal chovanec v rámci „kapesného“ a část mu byla uložena na konto, které mu bylo vyplaceno při propuštění). Chovanec TNP (Handlová, Český Těšín, Příbram – Vojna) říká, že z jeho výdělku bylo posíláno 50 až 100 Kčs měsíčně jeho ženě, 10 % ze mzdy dostal formou kapesného, zbytek byl převeden na „nezbytné“ výdaje Správě TNP, fakticky mu při propuštění bylo předáno 2413,80 Kčs.

Celkovou situaci v TNP Příbram – Vojna vystihuje zpráva ze dne 20. dubna 1950 z inspekce bezpečnostního referenta KNV – tedy člověka, který byl členem krajské trojky: *Do tohoto TNP jsme jeli ve vědomí, že má zvláštní povahu a skladbu chovanců, proto jsme byli překvapeni tím, že jsme zde našli většinu dělníků, zejména mladých lidí, zařazených pro porušení pracovní morálky. ... působí ponurým dojmem (tábor celkově – pozn. autora) a zdá se mi, že zde bylo použito nadbytečné množství ostatního drátu ... dvě střežící věže musí nevyhnutelně vyvolat dojem německých koncentračních táborů ... ze záchodové jámy vytékají fekálie širokým proudem ven do prostoru, kde šíří odporný zápach a nutí při pohledu na to k dávení ... ubikace jsou do nemožnosti přeplněny ... pach vycházející z těchto (pracovní oděvy – pozn. autora) dělá vzduch v místnosti nedýchatelný ...*

jest pouhou náhodou, že nevypuknou infekční choroby ... při naší návštěvě se podával k obědu guláš s rýží, [ta] však byla naprosto nepoživatelná ... i příslušníci ostrahy musí trpět a jejich ubytovací podmínky se jen málo liší od ubytovacích podmínek chovanců ... dokazuje to pro nás, že jsme suspendovali pojem člověka ... Tyto poměry jsou v porovnání s druhými TNP prostě nemožné, a protože zákon 247/48 Sb. je zákonem třídním, sledoval ve svém provádění i snahu převýchovy kolektivu prací u lidí s narušenou pracovní morálkou, jest zde úplně postaven na hlavu ... lidé, pro které by měl být určen, tj. kapitalisty, velkoobchodníky a pod., zastávají zde kancelářské a jim podobné práce, zatímco dělníci jdou prostě do práce... Nelze se tedy divit, že soudruzi funkcionáři po prohlídce táborů na Příbramsku konstatovali, že někteří ze soudruhů, kteří prošli za okupace německými koncentračními tábory, tvrdí, že takových špatných koncentračních táborů v Německu nebylo.

V TNP Příbram – Vojna mimo „normálního“ TNP existoval i tzv. trestný tábor. K tomu nám bývalý chovanec tohoto TNP říká: *Pak mě někdy kolem února 1950 večer probudili a odvezli na Vojnu. Tam byly tenkrát tábory dva – hlavní velký a malý trestní. Mezi těmito tábory byla louka. My jsme z tohoto trestního do toho normálního nemohli. V horním táboře se nevařilo, tak jsme chodili do normálního jen pro jídlo. V trestním táboře nás bylo asi 100. Byly tam dva obytné baráky, jeden velký, ten nebyl přepražený – byla to jedna ohromná hala, a byly tam jen dřevěné palandy sražené k sobě. A pak tam byl menší barák a v něm byla výdejna jídla ... V trestním byly z různých TNP „nepohodlné osoby“. Měli jsme stravenky s červeným T. A hned jak jsem tam přišel, tak jsme fáráli, nikdo se s náma vůbec nebalil. Nám ráno dali ty pogumované hadry a hned jsme fáráli. Dali nás do těch part, tam byli kluci, kteří to už znali. T na stravenkách znamenalo: jeden den tekutá strava – druhý den pevná ... Tekutá strava znamenala – ráno večer kafe a na oběd polévka. Druhý den pak byla normální strava. Tohle tam bylo někdy až do Velikonoc. V té době tam přijel Bedřich Pokorný a po rozmluvě s chovanci, kteří si stěžovali na podmínky v trestním táboře, stravu a na těžkou práci v dolech, kterou nemohou za těchto podmínek vykonávat. (!) On (Pokorný byl před německou okupací Československa zpravodajským důstojníkem na Slovensku. Po rozpuštění Čs. armády pracoval jako úředník na berní správě v Brně. Bezprostředně po 9. květnu 1945 se stal bezpečnostním referentem Zemského národního výboru v Brně a na základě intervence generála Josefa Bartíka byl v červenci 1945 přidělen na ministerstvo vnitra jako vedoucí obranného zpravodajství. Pro jeho osobu je charakteristické, že na svého představeného generála Bartíka vykonstruoval obvinění, a tak se v lednu 1946 stal sám vedoucím rozvědky ministerstva vnitra. Funkci zastával až do roku 1949, kdy se*

stal náčelníkem Správy táborů nucených prací. Začátkem roku 1951 byl zatčen a následně odsouzen v procesu s Osvaldem Závodským a spol. jak za vykonstruovanou trestnou činnost, tak i za používání nezákonných metod při vyšetřování. Zemřel na jaře 1968, kdy údajně spáchal sebevraždu. – pozn. autora) *pak tento tábor zrušil. Pak se na „horní tábor“ vztahovaly stejné podmínky a předpisy jako na větší spodní.*

Pracovní podmínky

Chovanci tábora byli prioritně využíváni na práci v šachtě jak v podzemí, tak na povrchu, dále na práci v táboře, respektive poblíže tábora a v neposlední řadě ve městě Příbrami. Pracovní normy byly nedostatečně stanoveny. *Při povrchových pracích mají chovanci při kopání zmrzlé země ty samé normy jako v létě ... V podzemí je stejná norma na tzv. diamantovou vrstvu jako na obyčejnou skálu, což znamená, že tato úkolová práce nemůže být ani zdaleka splněna na 100 %...* Absolutně nedostatečná byla vybavenost pracovními pomůckami, jak o tom svědčí následující případy: na šachtě č. 3 Kamenná po dobu dvou měsíců neúspěšně žádají chovanci svorky na opravu poškozených vzduchových hadic. *Byly vyfasovány nové vrtačky, ale vrtací tyče se k nim nehodí (mají větší čtyřhran, takže nejdou do vrtaček vsadit).* Na pracovišti Třebsko (odloučené pracoviště TNP Příbram – Vojna) se *čerpá voda z rýhy do kbelíku rýčem, třebaže je známo, že by na tuto práci stačila obyčejná plechovka s držadlem ... Dvaceti pěti členná (!) pracovní skupina, tzv. Budování, stavějící dřevěné baráky, nemá do dnešního dne ani jeden hoblík a jen jedny kleště (!), ač musí ze všech pracovních dílů vytahovat hřebíky (zpracovává starý materiál), protože nemá ani šroubováky a vrtáky, musí pracující chovanci ... potřebné úkony vykonávat svými kapesními noži...* Není asi překvapením, že za těchto podmínek byl plán plněn na 30 %. Co se týká pracovních podmínek na šachtě, vypadaly asi takto: *V podzemí se nacházelo 20–50 cm vody za neustálého deště, přičemž panoval poměrně velký nedostatek pogumovaných obleků. Střelníci se zdržovali na díle hodinu až dvě hodiny, svoji práci odbývali a hleděli jen na to, aby byli už doma.*

Ostraha

Výnosem prezidia MV ze dne 25. 1. 1949 byl od 1. 2. 1949 zřízen útvar SNB Jeřáb, který střežil veškeré uranové tábory (TNP a NPT) a dále se podílel na ochraně břevclavských naftových polí.

Celkový stav útvaru činil v únoru 1950 1087 mužů (11 důstojníků, 669 strážmistrů, 407 čekatelů). Stav ostrahy v TNP Příbram – Vojna v měsíci lednu 1950 činil celkem 21 příslušníků útvaru SNB Jeřáb:

TNP Příbram – Vojna 1 + 6 příslušníků

TNP Příbram – Brod (pobočka) 1 + 6 příslušníků

Útvar SNB Jeřáb měl personální problémy, proto existují v úředních hlášeních zprávy typu: *Chovanci (TNP Příbram – Vojna – pozn. autora) chodí bez doprovodu na pracoviště, takže dochází k častým útěkům z pracovišť. V pobočném táboře TNP Příbram – Brod na pracoviště chodí chovanci bez doprovodu a jsou v tamním táboře časté útky z pracovišť.*

Útěky (vybrané případy)

Útěk z TNP, který byl proveden do 31. 7. 1950, nebyl soudně postižitelný a provinivší se byl kázeňsky potrestán velitelem tábora (viz níže případ Adamička). Ani útky po tomto datu však nebyly nijak drasticky postihovány, na rozdíl od NPT, ze kterých byl útěk kvalifikován jako velezrada.

Od ledna do konce října 1949 ze všech TNP uprchlo celkem 902 lidí, tj. z počtu osob, které prošly tábory (8275), 10,9 %. Polovina uprchlých chovanců byla však znovu dopadena (celkem 445 osob).

Antonín Adamička, nar. 1921, po absolvování vojenské služby byl dva měsíce bez pracovního poměru; tehdy ho liberecká komise přikázala na šest měsíců do TNP Pardubice. Dne 29. 5. 1949 byl propuštěn, ale opět se nezapojil do pracovního procesu a byl libereckou komisí opětovně dne 28. 9. 1949 poslán do TNP Všebořice na dobu osmnácti měsíců. Po dvouměsíčním pobytu v TNP Všebořice utekl ke své matce do Jablonce nad Nisou. Asi 14. 10. 1949 byl na základě pátrání zatčen orgány SNB a dodán do TNP Pardubice. Po deseti dnech byl 26. 11. 1949 z Pardubic poslán do TNP Příbram – Vojna. Po bližší neupřesněném kratším pobytu v táboře byl přesunut do blízkého TNP Příbram – Brod. Když pracoval na stavbě silnice Lešetice–Vojna, 14. 7. 1950 uprchl. Na tomto pracovišti vykonával dozor pouze jeden příslušník útvaru SNB Jeřáb. V době od 14. 7. do 16. 11. 1950 se zdržoval v bytě matky, ze kterého téměř nevycházel. Dne 16. 11. 1950 zde byl orgány SNB zatčen a převezen do TNP Příbram – Brod. V trestním oznámení, které bylo podáno velitelem útvaru SNB Jeřáb/III ppor. Dohnalem k Okresní prokuratuře v Příbrami, je Adamička vykreslen jako odpůrce režimu. *Adamička, přestože je sám dělník, nemá dosud předpoklad státi se platným občanem lid. dem. zřízení. Převýchova v TNP na jmenovaného až*

dosud vůbec nezapůsobila. Ani v TNP nenašel kladný poměr k práci, což dokazuje skutečnost, že Adamička z TNP již podruhé uprchl. Jeho pracovní morálka v TNP dle provedeného šetření v TNP Příbram – Brod byla velmi špatná ... V TNP se pak jevil jako třídně naprosto neuvědomělý a zaujímá proti lid. dem. (!) postoj k dnešnímu zřízení. Dne 28. 2. 1951 Okresní soud v Příbrami vynesl rozsudek č. j. T 359/50–6, kterým se Antonín Adamička zprošťuje trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí. Před účinností nového trestního zákona, která nastala 1. 8. 1950 ... byl útěk z TNP trestný (!) pouze kázeňsky velitelstvím tábora.

Kovář Josef, nar. 1930 v Horkách, okr. Svitavy, 6x soudně trestán většinou pro krádeže, dne 30. 3. 1949 byl KNV Pardubice příkázán ke dvěma letům pobytu v TNP. Dne 29. 11. 1950 uprchl z blíže neupřesněného jáchymovského TNP, po týdnu byl dopaden poblíž Prahy. Z vazby byl přemístěn do TNP Pardubice a odtud 22. 11. 1950 do neupřesněného TNP v příbramském prostoru. *Dne 27. 11. 1950 jsem byl se skupinou chovanců na stavbě domů na Březových Horách u Příbrami a v polední přestávce jsem vystihl okamžik, kdy náš dozorce vešel do dřevěné boudy, kde obyčejně trávíme 1 hodinu odpočinek, a této příležitosti jsem využil k tomu, že jsem v nestřeženém okamžiku uprchl. Celkem nás bylo ve skupině 50 chovanců a nad námi měl dozor jenom jeden dozorce, jehož jméno neznám. Uprchl jsem proto, že nám v polední přestávce nebyla vydávána strava. Tuto jsme dostávali vždy teprve až po návratu z denního zaměstnání večer současně s večerí v táboře...* Dne 28. 11. 1950 po 15. hodině dorazil do místa svého trvalého bydliště. *Když jsem pak přišel domů, přišel k nám ze sousedství truhlář Josef Přivratský, který mi pravil, abych nikam nechodil a zůstal doma, zatímco poslal dělníka Františka Kvapila z č. p. 193 na stanici SNB...* Okresní soud v Příbrami dne 29. 12. 1950 odsoudil Josefa Kováře za maření výkonu úředního rozhodnutí na dobu šesti měsíců nepodmíněně.

Oldřich Hybšman byl dne 12. 6. 1951 Okresním soudem v Příbrami odsouzen k šesti měsícům odnětí svobody za trestné činy maření výkonu úředního rozhodnutí, nepřátelského jednání proti republice a zpronevěry. Nepřátelské jednání proti republice spočívalo v tom, že dne 16. 1. 1951 odeslal ilegální cestou dopis na adresu ONV Kutná Hora tohoto znění: *Příbram 6. 1. 1951; ONV v Kutné Hoře; Níže podepsaný žádá zdvořile shora uvedený úřad o laskavé vyrozumění farnosti Červené Janovice, že Hybšman Oldřich, t. č. trestanec, přistupuje zpět k víře římskokatolické!!! S úctou Hybšman Oldřich, t. č. trestanec, Lidový koncentrák, Příbram Barák A číslo 10.*

Na přelomu let 1950 a 1951 se konala vybraná soudní přelíčení před chovanci TNP Příbram – Brod. Dne 19. 12. 1950 byl veden proces proti obžalovaným Tiboru Mizerákovi a Zdeňku Jelínkovi podle § 171 písm. b) tr. zákona. Dále se projednával případ obžalovaných Otakara Krále a Jaroslava Řeháka podle § 247 odst. 1 a § 37 tr. zákona. *V těchto procesech konaných před chovanci TNP Brod byl sledován výchovný účel pro ostatní chovance, neboť v TNP Brod a Vojna se množily nevrácení se z dovolenek a útěky z TNP.* Dne 19. 1. 1951 se konalo v přítomnosti chovanců přelíčení v TNP Brod proti obžalovanému Milanu Šlampovi podle § 95 tr. zákona; na místě byl odsouzen k trestu 2,5 roku odnětí svobody. *Tento proces byl v TNP Brod skutečněn proto, abychom i v tomto případě, tj. ilegální opuštění republiky (pokus), demonstrovali před chovanci a výchovně tak působili na jejich další vývoj.* Procesy se pravděpodobně neminuly účinkem, neboť, jak podává zprávu velitelství TNP Okresní prokuratury Příbram, *nebyl zaznamenán jediný útěk chovanců z pracoviště nebo TNP.* Příjmenším se jedná o období od 19. 12. 1950 do 26. 2. 1951.

Jako táborový lékař působil v TNP Příbram – Vojna **Julius Biro**, nar. 1921 v SSSR (v Sevljuši). Navštěvoval obecnou a střední školu (čtyři ročníky obchodní akademie) v Sevljuši. Později se přestěhoval do Brna, kde žil do začátku 2. světové války. Za války byl jako Maďar povolán do maďarské armády a s touto armádou bojoval na východní frontě, kde byl zajat Rudou armádou. Ze zajetí však uprchl přes Turecko a Blízký východ až do Německa. V Drážďanech pracoval jako laborant v továrně na papír. Přihlásil se na Vysokou školu lékařskou, zřízenou vojenskou správou v Drážďanech. Jako zajímavost lze zmínit fakt, že přežil velké bombardování saského velkoměsta. Po osvobození se vrátil zpět do Československa do Brna. V této době získal československé občanství. Až do roku 1948 bydlel u svého tchána Františka Žejdlíka v Ostrožské Lhotě, okr. Uherské Hradiště. Před válkou nebyl nijak politicky činný, po válce vstoupil do sociální demokracie. V roce 1947 jako člen sociální demokracie přestoupil do KSČ a začal se politicky angažovat. Své schopnosti a znalosti z problematiky marx-leninismu měl údajně využívat pouze ve svůj prospěch. Ve studiu lékařské fakulty pokračoval v Brně až do roku 1948, kdy byl ze studia z nám neznámých důvodů vyloučen. Po této trpké životní události se odstěhoval se svým tchánem do Litobratřic, okr. Mikulov. V místě svého nového bydliště začal neoprávněně vykonávat lékařskou praxi. Dne 11. 1. 1949 byl příslušníkem stanice SNB Drnholec zatčen. Na základě intervence bezpečnostního referenta ONV Mikulov nebylo proti Birovi zahájeno trestní řízení, musel se „pouze“ vystěhovat z pohraničního území. Hlavním důvodem k vystěhování však pravděpodobně byly agenturní zprávy KS MV Brno,

podle nichž měl Biro ilegálně přecházet státní hranici s Rakouskem, odkud měl pašovat zboží. Další zpráva měla pojednávat o „černé“ vysílače v Jiřicích, kterou obsluhoval student medicíny Biro. V této době se Biro vydal do Prahy, kde prostřednictvím OV KSČ žádal vysoké školy o povolení k dostudování; jak se jeví z dochovaných archiválií – neúspěšně. Podle jeho vlastních slov byl jedním z vedoucích sociálních demokratů na jižní Moravě. *Nebyl jsem proti režimu, oni mi však nevěřili. Z toho vidíte, jak jsem se choval, a přesto mi nevěřili. Báli se mě však zavřít – respektive sebrat v obci, jelikož by lidé byli proti, proto to udělali ve vlaku. Říkám znovu, že jsem nebyl proti režimu, ani proti komunismu, proti kterému nejsem dokonce ani dnes. Jsem však zásadně proti teroru a takovému jednání, které u nás bylo a které sem (!) sám prožil.* V roce 1949 se Biro se svou rodinou přestěhoval do Zásady u Chomutova, kde opět provozoval nedovolenou lékařskou praxi, konkrétně se mělo jednat o provádění kyretáže.

Za tuto činnost byl dne 4. 4. 1950 komisí č. 8 v Ústí nad Labem příkázán do TNP na dobu jednoho roku, neboť *nebyl od 17. 12. 1949 v žádném pracovním poměru a zabýval se pokoutně léčením.* Nejprve byl příkázán do TNP Všebořice, od 14. 4. 1950 pobýval v TNP Příbram – Vojna.

V tomto táboře vykonával funkci táborového lékaře, jež byla honorována kolem čtyř tisíc hrubého měsíčně, což činilo 12,20 Kčs za hodinu (práce v truhlárně byla honorována 9,50 Kčs). Během výkonu funkce měl odcizovat z táborové lékárny léky pro vlastní potřebu. *Dále okolo sebe jako táborový lékař vytvořil skupinu chovanců, které nechával nemocné podle známostí, pronášel do tábora lihoviny a podobně ... pronášel do tábora i součástky na sestrojení vysílací stanice.* V březnu 1951 bylo na jeho osobu vypracováno trestní oznámení *pro krádež léků a šíření pobuřujících projevů.* Sám Biro k pobytu v TNP říká: *například, když jsem byl jako lékař v pracovním táboře, dostal jsem několikrát samovazbu jen proto, že jsem nemocnému člověku dal léky, které potřeboval, a tím jsem překročil kvótu léků, která byla pro den určena.*

V červnu 1951 uprchl z TNP Příbram – Vojna. K útěku uvádí: *Z ČSR jsem uprchl v roce 1951 z pracovního tábora, kam jsem byl v celku pronicanic zavřen. Protože jsem prošel mnoho (!) pracovními tábory, počínaje Ústím nad Labem, který (!) bylo hlavním sběrným táborem, a konče Jáchymovem, uznáte jistě, že mám na tuto dobu špatné vzpomínky a velmi nerad se k tomuto vracím.* V této souvislosti je zajímavé, že podle složky chovance TNP byl z ÚPNZ – Brno propuštěn dne 6. 10. 1952, ale až dne 7. 7. 1953 mu bylo vyplaceno 19,98 Kčs nové měny (za dobu pobytu v TNP měl podle výplatních listů zůstatek 999 Kčs staré měny, která mu byla převedena poměrem 1 : 50); s největší pravděpodobností se jednalo pouze o formální administrativní ukončení vedení spisu chovance TNP.

C. j. 2691/1949-III.

(vychovávatel pro tábory nucené práce)

Příkaz k dodání do tábora.

Příjmení a jméno: B i r o Julius,
 nar. dne ██████.1921 v Sevljús, k. n. SSSR
 stav: žák, povolání: student - laborant, bytem v Žasada čp.14.
 poslední zaměstnání: v Všeobecná veřejná nemocnice Chomutov - laborant
 byl *) zaměstnán kromě d. č. 8 v Ústí n. L. se dnem 4.4.1950
287/1950-16P
 zaměstnán podle § 2, odst. 1, písm. a) zákona č. 247/1948 Sb. do tábora nucené
 práce ve Všeboticích na dobu 12 měsíců.
 Důvod zařazení: Protože nebyl od 17.12.1949 v řádném pracovním poměru a zabyval se pokoutně léčením.
 *) trestním říšením ONV v ██████ se dnem ██████
 č. ██████, odsouzen podle ██████ k trestu na svobodě v trvání
██████ měsíců a trestní odpyk podle § 2, odst. 2 zákona č. 247/1948 Sb. v tábore
 nucené práce v ██████

Zmínovaný dodává se proto do tábora nucené práce v Všeboticích.
 Při řádném chování buď z tábora propuštěn dle po uplynutí 12. měs. k ukončení
 úřada ochrany práce v Chomutově, vazba od 15.3.1950 sepočítána
 Adresa manželky nebo zákonných příslušných, a výševojným uvedením osob, sdělaných výševojn
 zcela nebo částečně na jménovatele: manželka Miroslava Bira-ová, v t. roky
staré dítě, bytem Žasada čp.14, okr. Chomutov. Manželka je zaměstnana
a od příjezdu 3.200 Kč měsíčně.

Posudek úředního lékaře o způsobilosti zařazení: ██████
k dopravě a k pobytu v tábore: ██████

Kučka
(podpis hosp. referenta ONV)

Dne 13. 1950

██████
(podpis úředního lékaře)

Místní úřad v ██████
Číslo: ██████
Datum: ██████

Příkaz k zařazení Julia Bira do TNP, 1950. (NA, f. SSNV)

Po útěku se až do listopadu ukrýval u jakéhosi Rimarčíka ve Vysoké u Chomutova, odkud utekl do NDR. Rimarčík mu při útěku výrazně pomáhal, a dokonce mu zařídil ubytování v Berlíně. Biro posílal své manželce dopisy po pašerákovi, kterého se však podařilo bezpečnostním orgánům dopadnout. Na základě realizace akce PAS bylo zjištěno, že Biro žádal svoji manželku, aby mu na krycí adresu poslala jeho maďarský pas, který u ní zanechal. Dále jí sděloval, že vše zařídí pro to, aby se dostala za ním. Na pas čekal Biro marně, neboť ten se již touto dobou nacházel v rukou bezpečnostních orgánů, jimž ho Birova manželka předala. V roce 1954 se přestěhovala do Jáchymova, kde byla dne 9. 4. 1955 získána ke spolupráci tamním II. odborem (odbor odpovídající 4. odboru KS MV) S StB Jáchymov na základě zamlčení spoluúčasti na útěku jejího manžela do Německa. Během spolupráce odevzdala všechny doklady a legitimace svého muže. Miroslava Birová (roz. Žajdlíková), nar. 1921, pak *psala pro Bira dopisy podle upraveného obsahu, kterým bylo sledováno, aby Biro sdělil, jakých má možností se dostavit do NDR pro své doklady.*

O časově neupřesněném pobytu Julia Bira v Západním Berlíně řekl „bezpečnostní orgán“ Nečásek: *V západním (!) Berlíně se živil jako lékař a jeden čas byl také vedoucím zdravotnického oddělení pro uprchlíky v Berlíně, které bylo a je financované Američany. Později byl prý nahrazen Němcem, protože se Američanům zdálo, že předepisuje příliš velké dávky potravin a léků, také tento Němec byl později nahrazen Američanem. Uváděl, že po dobu, kdy on byl v Berlíně a dělal vedoucího zdravotnického oddělení uprchlíků, vedlo se uprchlíkům, kteří již byli prověřeni, dobře, jelikož každý, kdo o to požádal, mohl dostat a dostával velké dávky potravin. Ze Západního Berlína se přestěhoval do Švýcarska.*

O osobu Julia Bira projevila zájem československá rozvědka, která se ho snažila získat ke spolupráci pod krycím jménem GALO. Největší aktivity v této činnosti lze spatřit v roce 1956, kdy Bira navštívilo několik pracovníků bezpečnostních orgánů. První písemný záznam o kontaktu, který se dochoval, pochází z 19. 5. 1956 (z kontextu materiálů plyne, že tento kontakt nebyl rozhodně prvním), kdy Bira navštívil jakýsi Nečásek (zda se jednalo o pravé, nebo krycí jméno, není autorovi knihy známo). Jako zástěrka pro úřední návštěvu Bira byla žádost Úřadovny ochrany mládeže v Brně; ta se měla údajně obrátit na orgány z důvodu vyřešení placení výživného na jeho tři děti. Jak se ale ukázalo, Biro rodině do Československa dle svých možností přispíval, a posílal jim i balíčky, přičemž jeho manželka ve vzájemné korespondenci tuto otázku vůbec neotvírala. Nečásek mimo jiné zmínil, že Birovým návratem do ČSR by se tato situace vyřešila, pokračoval v tom smyslu, že je nyní možnost, aby využil amnestie a vrátil se do ČSR. Na to Biro reagoval slovy: *Říkám Vám otevřeně, že toto dnes*

nepřichází v úvahu. Nechci se vrátit do ČSR a nechat se zase zavřít a být rok mezi holými zdi ... Podívejte se, asi před týdnem jsem mluvil s mužem, který se v rámci amnestie vrátil do ČSR z Berlína, a opět z ČSR uprchl. A co myslíte, že se mu stalo? Byl po návratu do ČSR šest týdnů v táboře, kde byl vyslýchán. Teprve po šesti týdnech byl propuštěn a dostal legitimaci a mohl jít pracovat do dolů nebo kolchozu. A to já přece nechci. Já si vážím svobody, kterou mám, a že ji mám, to musíte sám uznat.

Biro vypráví i o pokusu o jeho únosy ze západního světa. *Po mém útěku zdržoval jsem se nějaký čas v Berlíně. Zde jsem 3x díky mé ostražitosti unikl pokusu o zavedení neb zatažení do východní zóny Berlína. Také zde ve Švýcarsku v Curychu byl za mnou jeden muž od Vás přímo z ČSR a chtěl po mně leccos. Řekl jsem mu, aby se sebral a raději odešel ... Později, je tomu asi dva měsíce, byl zde za mnou jeden Slovák. Vedl různé řeči, že žil ve Vídni, že zcestoval Itálii, že byl ve Španělsku a pod. A přestože bylo takové deštivé počasí, jako je dnes, chtěl, abych s ním šel na procházku. Nechal jsem se vylákat a šel. Jen jsem však šel ze dveří, byl samá ochota, nechával mne jít napřed, že prý zavře dveře sám, stále se držel za mnou, jednu ruku v kapse, kde měl jistě pistoli. Zdálo se mi to nápadné, řekl jsem mu proto, aby moment počkal, že si skočím pro plášť. Přitom vzal jsem si plášť a pistoli a řekl příteli, který byl u mne, aby šel 20 kroků za mnou. Představte si, než jsem se vrátil, netrvalo to ani 2 minuty, zahlédl jsem chlapa již jen, jak nasedá do auta, které stálo opodál, a zmizel.*

Samozřejmě došlo i na sondování případné Birovy spolupráce. *Pokud se týče Československa, nemám proti němu nic. Víím, že v emigraci se pracuje proti ČSR, sám jsem však nikdy nic nedělal. Z tohoto důvodu nejsem oblíben ani u Frei-Evropy – Svobodné Evropy ... Ani po útěku z ČSR, když jsem byl vyslýchán CIC, jsem nic proti ČSR ani o svých zážitcích v pracovním táboře neřekl. Přiznal, že zná ve Švýcarsku mnoho uprchlíků z Československa, zná i pracovníky Svobodné Evropy. Plány československé rozvědky mohly zhatit úmysly Bira, který ve Švýcarsku studoval tropickou medicínu a po úspěšném dostudování chtěl odejít do Habeše. Dotazoval se, zda by bylo možné, aby jeho manželka a děti dostaly povolení k vycestování za ním. Odpověděl jsem (Nečásek – pozn. autora), že on je dle našich zákonů vlastně uprchlík, a že stát jako takový jistě nebude chtít dát souhlas k vystěhování jeho rodiny, zvláště pak dětí, které mají čl. občanství a stát má zájem na jejich výchově. Že také z tohoto hlediska musí se na celou tuto věc dívat. Pokud se týče žádosti o vystěhování, může si tuto jeho rodina podat, v tom jí nikdo nemůže bránit, pokud se však týče vystěhování, nebude toto asi povoleno. Řekl jsem mu, že mu to také říkám přímo. Další návštěva byla dohodnuta na 9. 6. 1956, kdy měly být Birovi podány informace týkající se jeho rodiny a dalšího případného postupu Úřadovny ochrany mlá-*

deže v Brně. Tato schůzka „bezpečnostního orgána“ Nečáska s Birem proběhla se souhlasem pracovníků centrály Pavliše a Napravila dne 9. 6. 1956. Při „přátelském“ pohovoru byly sondovány Birovy možnosti.

Ke svému pobytu ve Švýcarsku uvedl, že se mu zde vede celkem dobře. Řekl, že prý je zde poměrně hodně uprchlíků. V Curychu je prý uprchlická organizace, která má asi 100 členů a je finančně dosti silná. Tito uprchlíci prý se navzájem podporují. Na otázku, kdo tyto uprchlíky podporuje, nebo odkud berou peníze, řekl, že neví. K otázce uprchlíků uvedl, že se jich celá řada dostala do Austrálie, Kanady a Ameriky. V Austrálii prý se jim však příliš dobře nevede.

Na můj dotaz, zda se již dohodl s manželkou o otázce placení výživného na své děti, odpověděl, že dosud ne. Odešel nato do vedlejší místnosti a přinesl několik dopisů, které obdržel od manželky. Mezi těmito měl jeden, který byl napsán mužem a ve kterém byl Biro vyzýván, aby manželce více nepsal, že prý tato musí všechny dopisy odevzdávat ... Současně Biro uvedl, že si nenechává dopisy posílat na svoji adresu, ale na adresu jisté ženy do jedné z curyšských nemocnic (je možné, že je to družka, která u něho bydlí). Při tom se znovu rozhovořil o tom, že je mu divné, kde Úřadovna ochrany dětí v Brně sehnala jeho adresu. Řekl, že svoji adresu uvedl pouze v jednom dopise, který psal své manželce, a to tajně (podle hovoru asi tajným inkoustem). Tento dopis prý manželka jistě nedostala, protože mu na něj neodpověděla.

Dále hovořili jsme o politické situaci. Biro nadále trval na svém stanovisku, že u nás dosud není svobody, že nevěří a nehodlá se nyní prozatím vrátit do ČSR. Nevylučoval však možnost, že tak učiní třeba později. Uvedl, že jeho silný politický odpor snad pramení z toho, že prý byl v ČSR nevinně zavřen a dosti vytrpěl. K tomu pak řekl, že mezi námi, přesto že máme rozdílné politické názory, nemusí být osobní nedůvěra nebo nenávisť, protože si mne jako člověka váží a neví, kdy kdo koho může potřebovat. Celá schůzka trvala hodinu a půl.

Julius Biro měl být využíván československou rozvědkou pod krycím jménem GALO. Podle neproověřených zpráv byl Biro v kontaktu se západoněmeckou rozvědkou. Pravděpodobně definitivní tečku v případě „verbovky“ Julia Bira učinila agenturní zpráva č. 29 agenta MAŘENKY (č. sv. 4277 – pravým jménem Zigmund Tobiáš, nar. 1905) ze dne 10. 1. 1957. Jedná se o záznam jeho hovoru s Birem, který se uskutečnil u příležitosti veřejné přednášky neznámého obsahu v Curychu dne 9. 12. 1956. Po přednášce seděli v předsíni a hovořili spolu dobrou půlhodinu. Biro se zajímal o poměry v ČSR. Dostalo se mu odpovědi, že *je to u nás velmi dobré a stále bude lepší*. Biro se zmínil, že ve Švýcarsku dokončil doktorát a nyní zastává dobré, blíže neupřesněné zaměstnání. *Pak postavil Zigmundovi*

ARCHIV

ÚVKŠC

144

Číslo: _____

rok: _____

Z p r á v a

o návštěvě v TNP "Vojna" kraj Praha 21.9.1951.

Za bezpečnostní odbor sekretariátu ÚV KSČ a. Krajčák.

Tábor má 300 chovanců a stov stále klesá. Konají se přípravy na přemístění chovanců a tábor se upravuje pro trestance. Pracovní morálka má sestupnou tendenci. Chovanci najsou plně pracovní vyžití, práce je špatně organizována správou Jáchymovských dolů.

Zéved ve stravování, bydlení a špatného zacházení s chovanci nebylo zjištěno.

Dovětová a srovná politická práce je prováděna bezplatně. Není žádné kontroly prováděné správou TNP v MNB. Osvědčení poukazují na to, že již několik měsíců z MNB nikdo u nich nebyl. Tím jsou odkázáni jen sami na sebe.

Tato jejich nekontrolovaná činnost může mít velké nedostatky při převýchově. Tak na příklad chovanci si sami sestavují program pro své kulturní vystoupení, který byl na velmi nízké úrovni, vyjedřování vystupujících bylo hrubé, vulgární.

Dále jsem zjistil, že chovanci je povoleno sdělovat se hlasování za pakt míru. Vysvětlil jsem souduhům nesprávnost tohoto počinání. Upozornili mne však, že to bylo schváleno z MNB.

Dále jsem pohořčil s předsedou div. organizace KSČ a s některými dalšími členy o politické práci.

Od poslední návštěvy v lednu 1951 se politická práce hodně zlepšila. Velitel též potvrdil dobrou práci ú.o., zvláště při podpoře jeho rozkladů.

Zpráva o TNP Příbram – Vojna, 1951. (NA, f. SSNV)

otázku, jak pohlíží na události v Maďarsku. Na to mu Zigmund řekl, že je to smutná věc, když se Maďaři pustili do toho a spoléhali na Eisenhowera, že jim přispěchá na pomoc. Zigmund řekl, že u nás nejsou žádné obavy z něčeho podobného. Několika případy jej chtěl přesvědčiti, že u nás nejsou otrhaní a hladoví lidé. Na to začal Biro vykládat, že on dobře ví, jak je to v Maďarsku, že tam byl v době revoluce, že tam měl zvláštní odpovědné po-

slání a že on byl poslední, který vytáhl z Czepelu s vysílačkou při sobě. Že přešel zpět do Rakouska, kde byl ve spojení s maďarskými uprchlíky. Z tohoto rozhovoru byl učiněn závěr, že Biro je určitě agent nějaké, našemu státu nepřátelské rozvědky, a proto s ním již podle nám dostupných archivních materiálů nebyl obnoven žádný styk ze strany čsl. rozvědky.

Rušení

V roce 1951 se TNP na Jáchymovsku začaly rušit, chovanci byli přemístěni do příbramského regionu. Ale i v tomto prostoru došlo zanedlouho k rušení TNP. Jednalo se o poměrně logický krok, který směřoval k sjednocení táborového systému při těžbě uranové rudy pod hlavičkou Stanice SVS Ostrov. Dne 20. 1. 1951 zanikl TNP Příbram – Brod. Ke dni 15. 2. 1951 byl zrušen TNP Jáchymov – Nikolaj. Chovanci byli převedeni do TNP Jáchymov – Vršek, který byl ke dni 25. 4. 1951 zrušen. Osazenstvo tábora bylo ve dnech 20.–24. 4. 1951 přemístěno do TNP Příbram – Vojna. Na počátku července 1951 se nacházelo v TNP Jáchymov – Plavno, který stál před likvidací, 59 chovanců. V té samé době se v TNP Příbram – Vojna nacházelo 519 osob. Dne 20. 7. 1951 byl zrušen TNP Příbram – Vojna a v podstatě byl přeměněn na NPT. Chovanci byli převedeni do TNP Nováky a TNP Všebořice.

VOJNA JAKO NPT – U

(Toto označení neodpovídá zcela pravdě. NPT je pojmenování používané od 1. 6. 1954 místo termínu pracovní útvar (TRMV č. 110/54), od 30. 6. 1955 označení pro všechna zařízení výkonu trestu odnětí svobody (TRMV č. 118/55). Po roce 1950 se používaly názvy pracovní útvary vězňů (PÚV), pracovní útvary odsouzených (PÚO) nebo potrestaných (PÚP.)

Rušení TNP na Jáchymovsku se dá mimo jiné vysvětlit tím, že tyto tábory byly nahrazovány NPT, ve kterých se nacházeli potrestaní odsouzení k mnoha (desítkám) letům vězení. V této době již soudní mašinerie produkovala politické vězně, kteří byli pro těžbu uranu perspektivnější než chovanci TNP, jejichž počet nedosáhl původních záměrů; navíc se jednalo o pracovní sílu maximálně na dva roky.

Všechny NPT spravovala Stanice SVS Ostrov (zejména z ekonomických důvodů byly z SVS Ostrov v roce 1956 vyňaty NPT na Příbramsku).

Každý NPT byl naprosto samostatnou jednotkou, proto musely být zabezpečeny všechny nezbytné činnosti a služby. V táborech byl velitelský

barák s kanceláři a světnicemi starších tábora, byly tu strážní věže (špačkárný) a další zařízení sloužící k ostraze lágru. Dále se zde nacházely sklady (oděvní a proviantní), kůlny, ve kterých se skladoval otop, prádelna, prasečnick, latrína, kuchyně, kantýna, kulturní dům, korekce, izolace a samozřejmě i obytné baráky. V každém bylo většinou deset světnic, ve kterých bydlelo v průměru dvacet mužů. Osazenstvo baráku spalo na palandách.

Tábory byly zřizovány na Jáchymovsku, Slavkovsku a Příbramsku takto:

Název tábora	Krycí označení	Oblast	Zřízení	Zrušení
Vykmanov I	C	Jáchymov	1. 3. 1949	–
Mariánská	B	Jáchymov	4. 6. 1949	1. 4. 1960
Prokop	T	Slavkov	2. 7. 1949	14. 5. 1955
Eliáš I	N	Jáchymov	29. 7. 1949	koncem roku 1951
Rovnost	P	Jáchymov	15. 9. 1949	1. 6. 1961
Svornost	K	Jáchymov	4. 12. 1949	29. 10. 1954
Ležnice	O	Slavkov	26. 1. 1950	22. 8. 1955
Ústřední	D	Jáchymov	4. 2. 1950	12. 12. 1954
Bratrství	M	Jáchymov	21. 2. 1950	12. 6. 1954
Eliáš II	N	Jáchymov	8. 12. 1950	1. 4. 1959
Vykmanov II	L	Jáchymov	do února 1951	26. 5. 1956
Svatopluk	V	Slavkov	únor–duben 1951	14. 5. 1955
Vršek	E	Jáchymov	červen–srpen 1951	30. 3. 1957
Vojna	U	Příbram	do 21. 7. 1951	1. 6. 1961
XII	X	Slavkov	srpen–září 1951	9. 8. 1954
Nikolaj	A	Jáchymov	říjen–listopad 1951	1. 7. 1958
Bytíz	Z	Příbram	květen 1953	–

Jak z uvedené tabulky vyplývá, část NPT vznikla ze zajateckých táborů po německých válečných zajatcích, část vznikla z TNP a ostatní byly nově založeny. Všechny tyto etapy se dotkly NPT – U (Vojna). Nejdříve zajatecký tábor, od 22. 11. 1949 nejpozději do 19. 7. 1951 TNP, následuje etapa NPT. Rušení táborů bylo pochopitelně spjato s ukončením těžby rudy v dané lokalitě; nejprve se jednalo o Slavkovsko, pak následovalo Jáchymovsko.

Ediční poznámka

Citace materiálů, popř. výpovědí samotných svědků jsou napsány kurzivou bez uvozovek. Styl dokumentů je zachován. Doplnili jsme pouze interpunkci a opravili jsme zřejmé překlepy a pravopisné chyby. Jevy stylistické a syntaktické povahy, popř. výrazy nespisovné či odrážející starší fáze pravopisu jsme ponechali beze změny, pouze jsme na jejich existenci upozornili vykřičníkem v kulaté závorce. S ohledem na cílového čtenáře není kniha „narušována“ poznámkovým aparátem, neboť si neklade za cíl být vědeckou prací, nýbrž populárně naučnou publikací pro širokou veřejnost.

Poděkování

Autor si dovoluje poděkovat zejména svému bývalému zaměstnavateli ÚDV SKPV, bez jehož podpory by tato kniha nikdy nevznikla, Národnímu archivu, bývalému Archivu ministerstva vnitra, Okresnímu archivu v Příbrami, Muzeu III. odboje v Příbrami, Archivu DIAMO a v neposlední řadě svému současnému zaměstnavateli – Hornickému muzeu Příbram.

Vybraná literatura, studie

- Bártík, F.: Uranové tábory se zaměřením na tábor Vojna na Příbramsku – diplomová práce (obhájeno 2000).
- Bártík, F.: Tábory nucené práce na Příbramsku, in: Podbrdsko XIII, Příbram 2006, s. 172–220.
- Bártík, F.: Budování táborů pro nesvobodné pracovní síly v místech produkce uranové rudy na území České republiky, in: Podbrdsko XIV, Příbram 2007, s. 57–79.
- Borák, M. – Janák, D.: Tábory nucené práce v ČSR 1948–1954, Opava 1996.
- Böss, O.: Němečtí váleční zajatci v uranových dolech Jáchymov 1945–1950, Mnichov 1962.
- Dvořáková, Z.: Z letopisů třetího odboje, Praha 1992.
- Janák, D.: Nasazení německých zajatců ze SSSR v jáchymovských dolech (1947–1953), in: Perzekuce občanů z území dnešní České republiky v SSSR. Sborník studií. Praha 2003, s. 229–264.
- Kaden, M.: Uranprovinz, Marienberg 2005.
- Kaplan, K.: Tábory nucené práce v Československu v letech 1948–1954, Praha 1993.
- Kaplan, K. – Pacl. V.: Tajný prostor Jáchymov, České Budějovice 1993.
- Karlsch R.: Těžba uranu a politická situace bývalé NDR, in: Zářící minulost, Chomutov 2005, s. 12–15.
- Lepka, F.: Český uran 1945–2002, Liberec 2003.
- Petrášová, L.: Vězeňské tábory v jáchymovských uranových dolech, in: Sborník archivních prací, roč. 54, č. 2, Praha 1994.
- Pluskal, O.: Poválečná historie jáchymovského uranu, Praha 1998.
- Tomek, P.: Československý uran 1945–1989, Praha 1999.
- Zářící minulost. Sborník příspěvků z česko-německého semináře, konaného při příležitosti výstavy Zářící minulost v Oblastním muzeu v Chomutově 31. 3. 2005, Chomutov 2005.

Zkratky

ABS	Archiv bezpečnostních složek
AMV	Archiv ministerstva vnitra
CIC	Counter Intelligence Corps (zpravodajská služba americké armády)
ČSLA	Československá lidová armáda
ČSR	Československá republika
JD	Jáchymovské doly, n. p.
KNV	krajský národní výbor
KPV	Konfederace politických vězňů
KS	krajská správa
KSČ	Komunistická strana Československa
KSS	Komunistická strana Slovenska
MMB	motomechanizovaná brigáda
MV	ministerstvo vnitra
NA	Národní archiv
NDR	Německá demokratická republika
NPT	nápravně pracovní tábor
NS	nápravný sbor
NV	národní výbor
NZ	nápravné zařízení
ONV	okresní národní výbor
OSN	Organizace spojených národů
OSZ	okresní státní zastupitelství
OZD	objekt zvláštní důležitosti
PÚP	pracovní útvar potrestaných
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SOKA	státní okresní archiv
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
TK	těžký kulomet

TNP	tábor nucené práce
TRMV	tajný rozkaz ministra vnitra
SVS	Sbor vězeňské stráže
ÚDV SKPV	Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu služby kriminální policie a vyšetřování
USA	Spojené státy americké
ÚV	ústřední výbor
VS MV	Vnitřní stráž ministerstva vnitra

Osobní údaje o autorovi

František Bártík

Vzdělání:

1982–1990 ZŠ (Březnice a Rožmitál p. Tř.)

1990–1994 Gymnázium (Příbram)

1995–2000 VŠ UJEP (Ústí nad Labem), Pedag. fakulta, ČJ/Dě –
diplomová práce na téma Uranové tábory v Československu se
zaměřením na tábor Vojna

Pracovní zkušenosti:

1999–2000 6. ZŠ Příbram – učitel všeobecně vzdělávacích předmětů

2000–2007 ÚDV SKPV – redaktor (správní rada) dokumentačního oddě-
lení s výjimkou 1. 2. 2007 – 15. 2. 2007 (OABS – 7. oddělení), pak zpět
ÚDV SKPV

od 2007 Hornické muzeum Příbram – Památník Vojna – historik moder-
ních dějin

Přednášková činnost:

Československý uran 1945–1989

Historický vývoj tábora Vojna Příbramsko (1946–1961)

Ostraha táborů v oblasti produkce uranu se zaměřením na útky

Tábory nucené práce zřízené dle zák. 247/48Sb. o táborech nucené práce

Tábory pro nesvobodné pracovní síly v oblasti produkce uranu na území
ČR (1940–1986)

Zemřelí ve výkonu trestu v uranových oblastech

Rok 1968 a následná normalizace v ČSUP

Vyšlé studie k tématu:

Budování uranových táborů na území České republiky v letech 1946–1953, in: Zářící minulost, Chomutov 2005, s. 32–45.

Tragická smrt školačky v roce 1961, in: Podbrdsko XII, Příbram 2005, s. 155–169.

Tábory nucené práce na Příbramsku, in: Podbrdsko XIII, Příbram 2006, s. 172–220.

Typy uranových táborů na území České republiky, in: Lidská práva a svobody v demokratické společnosti, Kolín 2006, s. 18–35.

Budování táborů pro nesvobodné pracovní síly v místech produkce uranové rudy na území České republiky, in: Podbrdsko XIV, Příbram 2007, s. 57–79.

Rok 1968 a následná normalizace v ČSUP ve světle materiálu StB, in: Podbrdsko XV, Příbram 2008 (v tisku).

Poznámky a připomínky zasílejte na adresu
bartik-f@muzeum-pribram.cz

EDICE MODERNÍ DĚJINY

FRANTIŠEK BÁRTÍK

TÁBOR VOJNA

ve světle vzpomínek
bývalých vězňů

Obálku a grafickou úpravu
navrhl Vladimír Verner
Vydalo nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
roku 2008 jako svou 826. publikaci
Odborná revize Břetislav Daněk
Redakčně zpracovala Pavlína Zápotocká
Odpovědný redaktor Filip Outrata
Vydání první. AA 9,21. Stran 192.
Vytiskla tiskárna Ekon, Jihlava

Doporučená cena 228 Kč

Nakladatelství Vyšehrad, spol. s r. o.,
Praha 3, Víta Nejedlého 15
e-mail: info@ivysehrad.cz,
www.ivysehrad.cz

ISBN 978-80-7021-938-6